

ceadder

By Aykut Haldan

ÇEVİRİLERDE KÜLTÜREL ÖGELERİN TARİHSEL SÜREÇLERİNDEKİ DEĞİŞİMLERİ VE YENİDEN ÇEVİRİLER

Aykut HALDAN¹, Büşra GÜZEL²

ÖZET

Geçmişten günümüze kadar birçok metin tarihsel süreçlere göre yeniden çeviriler ile değer kazanmaktadır. Bunun sebeplerinden biri okurun güncel dile hakimiyetinden dolayı okura daha anlaşılır bir pencere sunmaktır diğeri ise eserlerin çevirilerindeki eş değerlilik kavramına en uygun çeviri anlayışı içerisinde olunmasından kaynaklanan sorunu çözmektir. Çeviri, içerisinde birçok unsuru barındıran bütüncül bir bakış açısıyla alıcı kitlenin nabzını tutan bir olgudur. Çevirmen kaynak dildeki bir metni erek dilde yeniden ifade ederken gelişen ve değişen dil kullanım farklılıklarını ele alarak yeni bir metin ortaya koyar. Çünkü tarihsel süreç içerisinde kültürel olgulara bağlı dilin devingenliği söz konusudur. Bu bağlamda çalışmada “Bir Tren Yolculuğu” adlı metnin Türkçeden Almancaya çevirisindeki kültürel ögelerin tarihsel süreçleri açısından incelenmesi ve günümüz dil kullanım koşullarına bağlı dil içi çevirisinin yapılması amaçlanmıştır. Amaca bağlı olarak günümüz dil kullanımına uygun kaynak metnin dil içi çeviri önerisi yapılmıştır. Tarihsel sürece bağlı olarak eserlerdeki dil kullanım farklılıklarının okurlar için bir sorun teşkil etmemesi adına ve eserlerin yeniden çevrilmesinin değerlendirmesi sonuç bölümünde verilmiştir. Çalışmada toplanan veriler nitel araştırma yöntemiyle ele alınmış, elde edilen verilerin incelenmesi boyutunda ise betimleyici bir yol izlenmiştir. Çalışmada “metin çevirilerindeki kültürel ögeleri barındıran kelimeler tarihsel süreçte nasıl bir değişiklik göstermektedir?”, “yeniden çeviriler gerekli midir?” ve “geçmiş dönemde yazılan metinlerin çevirileri yapılmadan önce döneme uygun dil içi çevirilerinin yapılması gerekir mi?” sorularına yanıt aranmaktadır. Bu çalışmada kaynak metnin erek dile çevirisinden ziyade günümüz dil kullanımına uygun dil içi çevirisi yapılmasının nedeni metnin erek dile çevirisi bağlamında kelime eş değerliliğini kolaylaştırmak ve erek dilde okura daha iyi çeviriler ortaya koymaktır. Geçmişteki dil kullanımı ile günümüz dil kullanım farklılıklarının ortaya çıkartılması ve bu bağlamda çalışmanın ele alınması güncel bir bakış açısı yaratmak adına önemli görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: dil, yeniden çeviriler, metin, kültür, tarihsel süreç.

¹ Dr., Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Mütercim Tercümanlık Bölümü, aykhaldan@yahoo.com

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yabancı Diller Eğitimi Ana Bilim Dalı, Alman Dili Eğitimi Bilim Dalı. E-Posta: busra.guzell@outlook.com, ORCID-ID No: <https://orcid.org/0000-0001-7791-380X>

CHANGES OF CULTURAL ELEMENTS IN TRANSLATION WORKS IN HISTORICAL PROCESSES AND RE-TRANSLATIONS

2 ABSTRACT

From the past to the present, many texts gain value with re-translations according to historical processes. Translation is a phenomenon that takes the pulse of the audience with a holistic perspective that includes many elements. While the translator re-expresses a text in the source language in the target language, he presents a new text by addressing the developing and changing language usage differences. In this context, it is aimed to examine the cultural elements in the translation of the text "A Train Journey" from Turkish to German in terms of historical processes. Depending on the purpose, the German translation proposal suitable for today's language usage was made by the researcher. Evaluation in order to reveal language usage differences depending on the historical process is given in the conclusion section. The data collected in the study was handled with the qualitative research method, and a descriptive way was followed in the analysis of the obtained data. In the study, answers are sought to the questions of how the words containing cultural elements in text translations change in the historical process and whether re-translations are necessary. In this study, intralingual translation is done rather than the translation of the source text into the target language. It is aimed to reveal a current point of view by revealing the differences in language use in the past and today.

Keywords: language, re-translations, text, culture, historical process.

1. GİRİŞ

Bir milletin kültürünün simgesi olan maddi ve manevi birçok unsur vardır. Bu unsurın da ifade ettiği anlam ve değerler bulunmaktadır. Türk Dil Kurumu'nda belirttiği gibi "Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin" şeklinde ifade edilmektedir (TDK). İnsanların etkileşimi ve iletişimiyle meydana gelen nesilden nesile aktarılan kültür kavramı canlı bir bütünü oluşturmaktadır. Kültür kavramı çok geniş bir olgudur. İnsanların yaşayış biçimleri, dilsel kullanımları, gelenek görenekleri, bayramları, kıyafetleri, aile yaşantısı vb. birçok ögenin birleşimiyle kültür kavramı oluşmaktadır. Kültür kavramı kendi içinde nesilden nesile aktarılırken aynı zamanda birçok farklı kültüründe kendi içinde etkileşimi söz konusudur. Etkileşim ve iletişim aracı olan dil sayesinde birçok kültür aktarımı gerçekleşmektedir. 15, "İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban", olarak ifade edilmektedir (TDK). "Dil, ait olduğu toplumun düşünce biçimini yansıtan bir araçtır. Dil, toplumla birlikte geliştiği için yabancı bir dile hakim olabilmenin ilk şartı o toplum gibi düşünebilmektir." (Er, 2006: 2). Dil ve kültür kavramları birbiriyle iç içe olup aynı zamanda her iki olgu da birbirinden etkilenmektedir. Topumlarda kültüre bağlı olarak tarihsel süreç içerisinde insanların etkileşimiyle dilsel farklılıkların olduğu açıkça söylenebilir.

3

“Dil, en etkili kültür aktarıcısıdır. Sözlü ve yazılı kültür ürünleri dil aracılığı ile nesilden nesile aktarılagelmiştir. Gelecek nesiller dillerini öğrenmekle sadece kendi dillerini öğrenmekle kalmıyor, aynı zamanda atalarından kalan karakteristik yaşam biçimlerini, içinde yaşadıkları toplumun kendine has özelliklerini öğrenmiş oluyorlar. Bir milletin tarihten başlayarak bugüne kadar gelen yaşam biçimlerinin damıtılmış özü olan kültür, sözlü ve yazılı dil ile bugünlere ulaşmış; yine dil aracılığı ile gelecek nesillere ulaşacaktır. Kültür bir milletin geleneklerinin, yaşam durumlarının kısaca tarihinin dil mektubu ile günümüze kadar gelmiş belgesidir. Kökü mazide olan ati olabilmenin en önemli ve en kestirme yolu dil köprüsünü sağlam tutmak, korumak ve daima işler kılmaktır.” (Göçer, 2012; 51)

Toplamlar arasında dil ve kültür aktarımıyla etkileşim ve iletişimi sağlayan ve köprü görevi gören çeviri içerisinde birçok unsur ile beraber bütünlük bir bakış açısıyla alıcı kitlenin nabzını tutan bir olgudur. Çetiner ve Haldan’a (2020) göre, “Kültür ve dil bireylerin iletişiminde önemli rol oynar. Kültür toplumdan topluma farklılık göstermektedir ki insanlar farklı dilleri merak edip yeni bir dil öğrenme yeni bir kültür öğrenme arayışına girmektedir. Kültürel farklar bir dili öğrendikçe ortaya çıkmaktadır. (Çetiner ve Haldan, 2020). Bu bağlamda da çeviri farklı diller ve kültürler arasındaki etkileşimi ve iletişimi sağlaması bakımından ayrıca her iki dil, kültür arasındaki farklılıkların ortaya konabilmesi açısından önemi büyüktür. Dilin aktarımı açısından bakıldığında sözlü ve yazılı olarak ikiye ayrılmaktadır. Yazılı olarak aktarılan metinlerin aktarım biçimini etkileyen; tarihsel dönem, kültür, yaşayış biçimi gibi birçok unsur sayılabilir.

1.1. Çeviri

15

Çeviri kavramı; “Bir dilden başka bir dile aktarma, çevirme, tercüme” (TDK) olarak ifade edilmektedir. Çeviri içerisinde birçok unsuru barındıran bütüncül bir bakış açısıyla alıcı kitlenin nabzını tutan bir olgudur. Çeviri; dil içi ya da diller arasında alıcı ve verici arasında sözlü veya yazılı enformasyon/ iletişimi sağlayan, amaç uygun göstergelerden oluşan eşzamanlı/ artzamanlı bir edimdir. (Konu, 2019). “Çeviri edimi, geçmiş yüz yıllar öncesine dayanan, birbirinden farklı iletişim dizgelerini kullanan toplulukların karşı karşıya geldiği her iletişim ortamının bir gerçekliği olagelmiştir.” (Akalin, 2017; 36). Çevirmen kaynak dildeki bir metni erek dilde yeniden ifade ederken gelişen ve değişen dil kullanım farklılıklarını ele alarak yeni bir metin ortaya koyar.

1.2. Çeviri Edinci ve Alt Edinçler

2

“Çeviri edinci içerisinde; kültür edinci, dil edinci, aktarım edinci, metin edinci, ulusal alan edinci, araştırma edinci gibi alt edinçleri içerisinde barındıran bir bütündür. “Çeviri edinci bilişsel açıdan tanımlandığında, çeviri yapabilmek için gereken zihinsel veya entelektüel kapasite olarak yorumlanır” (Baydan, 2013:105; akt. Güzel, 2021: 21). Çeviri edinci kaynak dilden erek dile aktarılan her iki dile ait tüm bilgi ve becerilerin tümüdür. Çeviri edinci, bir çevirmenin sahip olması gereken en temel beceridir. “Çeviri edinci Eruz’unda belirttiği gibi bir üst edinçtir (Eruz, 2003: 72; akt. Akalin ve Gündoğdu, 2011). Bu bağlamda çeviri edinci içerisinde birçok alt edinç barındırmaktadır. Çeviri edinci dil, kültür, kuram bilgisinin yanında bir çevirmenin çeviri sürecinde uygulaması gereken yöntem bilgisini kapsamaktadır. (Akalin ve Gündoğdu, 2011). Çevirmen sahip olduğu çeviri edinci ve alt edinçleri çeviriye yansıtarak

kültürel değerlerin erek metin okuyucusu tarafından daha anlaşılır biçimde ifade etmelidir. Çünkü çeviri edincine sahip olan bir çevirmen yeniden meydana getireceği metne bütüncül bir bakış açısıyla bakabilmektedir.

Çeviri edinci içerisinde; kültür edinci, dil edinci, aktarım edinci, metin edinci, iletişim edinci gibi alt edinçleri barındıran bilişsel ve sosyal- kültürel bütünlük olgusudur. Çeviri edinci birçok alt edinçlerden oluşan bir edinçler bütünüdür. Çevirmenin metni üretirken çeviri edincine sahip olması çeviri bütünlüğü açısından önemlidir. (Eruz, 2008; akt. Haldan, 2018).

Çeviri alt edinçleri bir çevirmenin erek metni yeniden ortaya koyabilmesi için sahip olması gereken basamakların yeterlilikleridir. Bu bağlamda çevirmen kaynak metnin erek metne aktarımını bu edinçlerin yeterliliğini uygulayarak ortaya koyar. Dil edincine içerisinde bir dile ait tüm dilsel özellikleri barındırmaktadır. Kültür edinci kaynak bir metinde var olan kültürel olguları, kültürel ifadeleri erek kültüre göre doğru bir biçimde uyarlanmıştır. Metin edinci, içerisinde metinle ilgili tüm özellikleri göz önüne alarak aktarılmasıdır. "Amman (2008: 78), metin edincini, „kişinin hem yabancı bir kültürde hem de kendi öz kültüründe metinleri alımlaması ve metin üretimiyle ilgili becerisi” olarak tanımlar. (Amman, 2008:78; akt. Akalın, 2016: 62;). Tüm bunların erek kültüre kaynak metinden kopmadan aktarılabilmesi aktarım edinciyle ortaya çıkmaktadır.

1.3. Yazın Çevirisi ve Yeniden Çeviriye Bakış

10
“Yazın metinleri, diğer metin türlerinden farklı olarak yazarın kendi seçimi ve birikimi doğrultusunda oluşturduğu, olağan dışı ve alışılmamış sözcük ve anlatımların belirli bir etki uyandırmak amacıyla kullanıldığı bir ortamdır” (Aksoy, 2002: 53). “Yazın metni yalnızca okuyucuya bir şey iletmez aynı zaman da onda bazı duygu ve düşünceleri de kendine özgü ve yaratıcı bir dil kullanımıyla uyandırır. Yazın hedefi öğretmek değil, eğlendirmektir. (Aksoy, 2002: 57). “Yazın ürünlerindeki amaç doğrultusunda yani eğlendiren ürünlerin çevirilerinde çevirmen kaynak metinden kopmadan daha yorumlayıcı olmaktadır. «Herhangi bir yazın metnini çevirmek, metni oluşturan dilsel ve anlamsal unsurlarla birlikte metni okumayı ve bir bütün olarak çözümlemeyi gerektirir. Çözümleme sürecinde metnin toplumbilimsel ve kültürel bir ortamın ürünü olduğunu gözardı etmemek gerekir” (Aksoy, 2002: 60).

Yazın eserlerinin hem kaynak dil hem de erek dil açısından tarihsel süreçlerde birçok farklı unsurdan etkilenecek farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu bağlamda geçmişten günümüze kadar birçok metin tarihsel süreçlere göre yeniden çeviriler ile değer kazanmaktadır. Kaynak dil bağlamında dil içi çeviriler ile yeniden çeviriler sağlanırken erek dil açısından da aynı durum söz konusudur. Diliçi çeviri; Jakobson'un yeniden sözcükleme" olarak da adlandırdığı diliçi çeviri, dilsel göstergelerin yine aynı dildeki başka göstergelerle yorumlandığı bir çeviri türü olarak tanımlanır. Diliçi çeviri, "asıl çeviri" olarak görülen dillerarası çeviri kadar dikkat çekmese de aslında oldukça sık başvurulan bir çeviri türüdür. (Zeytinkaya, 2018).

Kaynak dil ve erek dil arasındaki kültürel farklılıklar ortaya konulmalı ve çeviri işini gerçekleştirirken tarihsel süreçte göz önünde bulundurulmalıdır. Erek dilde metin ortaya koyarken o dilin kültürel özelliklerinin, olgularının ve yaşayışlarının anlaşılması önemlidir. Bu yüzden geçmiş zamanda yazılan eserlerin günümüz dil kullanımlarına uygunluğu açısından dil içi çevirilere başvurulduğu söylenebilir. Daha sonra izlenmesi gereken adımlardan bir diğeri ise geçmiş zamanda yazılan eserin çevirisi varsa o çevirinin de yeniden çevirisi ele alınmalıdır. Okuyucu kitle açısından bakıldığında eserlerin dil bağlamında anlaşılabilirliğinin sağlanması gerekmektedir. “Bir kaynak metnin erek dilde eşzamanlı veya artzamanlı olarak birden fazla erek metinle karşılaşması “yeniden çeviri” olarak adlandırılmaktadır. Yeniden çeviri tanımlamaları erek dilde yer alan yeniden çevrilmiş metinlere getirilen ürün ve süreç odaklı yaklaşımların bir sonucudur.” (Taş, 2015; 388). Yeniden çeviriler tarihsel süreç içerisinde dilsel kullanım farklılıklarına bağlı olarak okuyucuya yeniden sunulması amacıyla başvuru alan metinlerdir.

4
“Daha önce çevrilmiş bir metnin aynı dile tekrar çevrilmesi sürecine ve ortaya çıkan yeni çeviri metne çeviribilimde “yeniden çeviri” adı verilmektedir. Yeniden çeviri olgusunun kavramsal çerçevesi 1990’lı yıllarda ortaya konulan ve yapılan her yeni çevirinin erek metni kaynak metne daha da yakınlaştıracakını öne süren “yeniden çeviri hipotezinden” bu yana önemli gelişme göstermiştir. Farklı metin türleri, dönemler ve çevirmenler üzerine yeniden çeviri odaklı yapılan araştırmalar yeniden çevirinin çok farklı amaçlarla farklı bağlamlarda üretildiğini kanıtlamış ve yeniden çevirinin kuramsal ve yöntemsel açıdan önemini ortaya koymuştur.”³

Yazınsal eserlerin çevirilerinde bütünsel bir bakış açısıyla bakılması gerektiğinden yukarıda bahsedildiği üzere bu bütünselliği 24 azı sorunları da beraberinde getirmektedir. “Yazın çevirisinde tüm türlerinde çevirmen açısından yeni bir dilde yeniden yaratma sürecinde karşılaşılan sorunlar; sanatsal dil kullanımı, dilbilgisel, kültürel sözcük ve kavramlar, zamansal farklılıklar ve yazınsal türler ile ilgili sorunlardır” (Aksoy, 2002: 83).

2. YÖNTEM

Bu çalışmada çevirinin tarihsel süreçte ne denli önemli olduğu, hangi yapı bakımından değişimlere uğradığı, çalışmanın konusunu belirlemede bir pusula olmuştur. Çalışma Almanca Mütercim Tercümanlık öğrencilerine, alanda uzman kişilere ve akademisyenlere katkı sağlayacağı hedeflenmiştir. Bu çalışmada kaynak metnin günümüz okurlarına uygun bir şekilde diliçi çevirisi yapılmaktadır. Çevirisinin yapılabilmesi için eski Türkçe dil kullanımlarının günümüzdeki kullanımlarına uygun bir şekilde diliçi çevirisi yapılarak erek dile çevirisinin yapılması daha mümkün kılınmıştır. Bu bağlamda çalışmada “Bir Tren Yolculuğu” adlı metnin Türkçeden Almancaya çevirisindeki kültürel öğelerin tarihsel süreçleri açısından incelenmesi ve hem günümüz dil kullanım koşullarına bağlı dil içi çevirisinin yapılması hem de erek metnin yeniden özgün diline çevirisinin yapılması amaçlanmıştır.

³ <http://www.retranslation-conference.boun.edu.tr/konferans.html>

"Diliçi çeviri; Jakobson'un yeniden sözcükleme" olarak da adlandırdığı dilici çeviri, dilsel göstergelerin 7'ine aynı dildeki başka göstergelerle yorumlandığı bir çeviri türü olarak tanımlanır. Diliçi çeviri, "asıl çeviri" olarak görülen dillerarası çeviri kadar dikkat çekmese de aslında oldukça sık başvurulan bir çeviri türüdür." (Berk, 2012:140)

2.1. Amaç: Çalışmanın amacı, "Bir Tren Yolculuğu" adlı metnin Türkçeden Almancaya çevirisindeki kültürel öğelerini tarihsel süreçlerdeki dilsel ifadelerin değişimi açısından inceleyerek günümüze uygun yeniden çevirisinin yapılabilmesi için kaynak metnin dil içi çeviri önerisini yapmaktır.

2.2. Araştırma sorusu: Edebi bir kaynak metnin ve erek metnin tarihsel süreçlerdeki çevirilerinin nasıl bir değişimi olmaktadır?

2.3. Araştırmanın problemi: Çevirilerde karşılaşılan çoğu çeviri problemlerinden biri de tarihsel süreçlerdeki değişimlerin farkında olmadan ve kültürel farklılıkları erek metin okuyucusuna yansıtamamaktan kaynaklanmaktadır. Bu çalışmada bir edebi metnin tarihsel sürecindeki dilsel ifadelerin değişimini ortaya çıkararak önemi ortaya konulmak istenmiştir. Bu doğrultuda alan yazından elde edilen verilerden yararlanılarak alan yazın çalışmalarına ve Almanca öğrenen öğrencilere katkı sağlamak hedeflenmektedir.

2.4. Verilerin toplanması: Bu çalışmada 1972 Mayıs yayını Almanca dil dergisinin (Deutsche Sprachzeitschrift) içindeki metinler arasından Ahmet Hamdi Tanpınar'a ait olan "Yaz Yağmuru" adlı eserin "Bir Tren Yolculuğu" başlıklı kısa metni çalışma da bir örnek teşkil etmesi adına belirlenmiştir. Bu metnin seçiminde dikkat edilen hususlar geçmiş zamanda kaleme alınmış olmasının yanında edebi bir metin özelliği taşımasıdır.

2.5. Verilerin değerlendirilmesi: Yukarıda belirtilen maddeler göz önünde bulundurularak "Bir Tren Yolculuğu" başlıklı kısa edebi metin aşağıdaki ölçütlere göre incelenmiştir.

1. Metnin çevirilerinin tarihsel süreçte dil kullanımı açısından kelime farklılıkları hangi olguya göre değişmektedir?

2.6. Araştırmacının Rolü: Araştırmacı, Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Almanca Mütercim Tercümanlık Programından 2020 yılında mezun olmuştur. Aynı zamanda bu süre zarfında Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Pedagojik Formasyon Eğitimi Sertifikası almıştır. Trakya Üniversitesi Alman Dili ve Eğitimi programında yüksek lisans eğitimi almaktadır. Alan yazında yapılan çalışma konusuyla ilgili benzer araştırmaların taraması yapılmıştır ve çalışmanın; alan yazına, Almanca Mütercim Tercümanlık öğrencilerine, çeviriye ilgi duyan kişilere, Almanca eğitimine yönelik katkı sağlaması istenmiştir.

3. BULGULAR

Bu bölümde “Bir Tren Yolculuğu” adlı kaynak metin verildikten sonra dergi de yer alan erek dil Almancaya çevirisi verilmiştir. Daha sonra geçmiş tarihte yazılan ve çevirisi yapılan metnin, günümüz dil kullanımlarına göre tarihsel süreç göz önünde bulundurularak Almancaya çevirisi yapılmıştır. Çeviri araştırmacı tarafından yapılmıştır. Tarihsel süreçteki çeviri farklılığı ortaya çıkarılmaya çalışılmış ve yapılan alan yazın çalışmalarına katkı sağlamak istenmiştir.

KAYNAK METİN

BİR TREN YOLCULUĞU

¹ Hava yağmurluydu. Tren ara sıra şiddetli sağnakların arasından geçiyor, pencere camları, vagonların üstü, yanları dakikalarca kamçılanıyor, bazen su serpintilerinin içeriye girdiği bile oluyordu. Sonra bu şiddet duruyor, gök biraz yukarıya çekiliyor, yüksekte açık mavi, menevişli tek bir çiçek gibi tepemize asılıyor, o zaman manzara gülüyor, ışıkla karışan ıslaklık, içimize bir nevi tazeleşmiş dünya hissini yayıyordu, Sonra yine simsiyah bir bulutun ülkesine girerek yine kamçılanıyor, yine ince ağların içine hapsediliyor, bir tabiat ortasında seyahat ettiğimizi unutuyorduk.

Fevzipaşa İstasyonuna geldiğimiz zaman yağmur şiddetini kaybetmişti. İsteksiz denilebilecek şekilde, fakat yine yağıyordu. Trende sadece can sıkıntısı olan yağmur burada gerçek bir sefaletti. İstasyonun önü kalabalıktı. Eloğlu'ndan gelen küçük tren buraya bir yığın kalabalık bırakmıştı. Renkli mintanlı, beyaz bezdonlu veya şalvarlı bir yığın köylü kimi saçak altlarına sığınmış, ellerinde birer tutam yufka, karşı taraftan gelecek treni bekliyerek karınlarını doyuruyorlar. İçli bulgur köftesi, haşlanmış yumurta, gözlemeyle kaygana siyah undan yapılmış tatlı satan, “su” diye bağırان satıcılar, trenin pençelerinden eş dost arayan, yiyecek sepeti uzatan bir yığın daha halk vardı. Hepsi iç içe idiler. Üçüncü mevki vagonlar, kapılarına kadar doluydu. Behemal gitmek isteyen yolcular pencerelerden içeriye girmeye çalışıyorlardı. Bizim vagon birinci ve ikinci sınıf yolcularındı. Bu, banliyö hatlarında kullanılan şekilde tek bir salondur. Tekrar içeriye giren jandarma çavuşu bize “artistlerden başka binecek kimse yok” dedi.

Artistler dediği, iki hafta evvel bulunduğum kasabaya gelen belediyenin karşısındaki salaşmış kahvede dört gece oyun verdikten sonra turnelerine devam eden trup olacaktı. Yanındaki neden bilmiyorlar diye sordu. Küçük bir muameleleri varmış...” Ölen kız vardı ya... Onun için telgrafla bir şey sorulmuş. Jandarma Kumandanı, cevabını vermeden bindirmem, diyor... Şimdi neredeyse binerler. Genç çavuşun bu beraberlikten memnun olduğu belli idi. Pencereye yaklaşıp eliyle bize oldukları yeri gösterdi. Kapının yanında, hemen hemen yağmur altında üzüntülü ve sabırsız bekliyorlardı. Yanlarında üst üste yığılmış üç, dört bavul, manevra sandıklarına benzeyen küçük tahta bir çekmece, birkaç sepet ve bir yığın çanta vardı. Erkeklerden biri, tam yağmurun altında, iki eli perdesüsünün cebinde, yalnız başının arka tarafında kalmış traşsız saçları, ihtiyar ve bıçare çehresiyle ayakta duruyordu. Bu halinde, sefaletini fark etmeden taşıdığını göstermeye çalışan bir şey vardı. Yırtık gömleğini, buruşuk boyun bağına, yüzünden akan ve temiz bir hamam sıcak bir oda, yumuşak bir yatak, üç gün uykuyu isteyen yorgunluğa rağmen sanatkarca giyinmenin ve yaşamının ihmal ve gevşekliğini,

kaderle mücadelesinde muafak olmamış aydın adamın gururunu muhafazaya çalışıyordu. Yanında ondan daha genç, pehlivan yapılı bir erkek, yine ayakta bir şeyler yiyordu. Kafilede üç kadın vardı.

EREK METİN

EINE BAHNFAHRT

“Das Wetter war regnerisch. Der Zug fuhr ab und zu durch kräftige Regenschauer, der Regenschauer, der Regen peitschte oft minutenlang an die Fensterscheiben auf das Zugdach und an die Seiten.

Manchmal geriet der Zug sogar in eine aufspritzende Pfütze. Dann liess der heftige Regen wieder nach, der Himmel weitete sich etwas und wölbte sich dort oben wie eine hellblaue einsame Blume über uns. In diesen Augenblicken wurde die Landschaft sichtbar, lichtdurchflutete Nässe, die in uns das Gefühl einer erneuten Welt wachrief. Dann ging es abermals durch den Bereich einer kohlschwarzen Wolke, und wieder wurden wir gepeitscht, in dünne Netze eingesperrt und vergassen, dass wir durch die freie Natur reisten.

Als wir auf dem Fevzipaşa Bahnhof ankamen, hatte der Regen seine Heftigkeit verloren.

Man könnte fast sagen, der Regen fiel, ohne es zu wollen. Der Regen, der im Zug nur bedrückend gewesen war, wurde hier zum richtigen Elend.

Vor dem Bahnhof war es gedrängt voll. Der kleine Zug, der von Eoğlu gekommen war, hatte hier eine breite Menschenmenge zurückgelassen. Eine ganze Reihe Dörfler in bunten Hemden und weissen Tuchhosen oder Pluderhosen stillten ihren Hunger mit einem Fladenbrot, während sie unter dem Wetterdach Schutz suchend dem Anschlusszug warteten. Außerdem gab es noch eine ganze Menge anderer Leute, Frikadellenverkäufer, Verkäufer von hartgekochten Eiern und solche, die eine fette Süßspeise aus schwarzen Mehl feilboten, “Wasser”- schreiende Verkäufer und Leute, die an den Zugfenstern Bekannte suchten und einen Esskorb hineinstrecken. Es herrschte ein Drunter und- Drüber. Die Wagen dritter Klasse waren bis an die Türen voll. Verweift entschlossene Reisende versuchten, durch die Fersten in die Abteile zu dringen.

Unser Wagen gehörte den Reisenden erster und zweiter Klasse. Es war ein Einzelwagen, wie man ihn auf Vorstadtlinien vorzufinden pflegt.

Der Polizeiaufseher, der noch hereinkam, sagte uns, dass “niemand ausser den Künstlern zusteigen wird.”- “Die Künstler” waren sicher eine Truppe, die vor zwei Wochen in die Provinstadt, wo ich mich aufhielt, gekommen waren, und die nach vier abendlichen Vorstellungen in dem Marktcafé gegenüber dem Rathaus ihre Tournee fortgesetzt hatten.

Der Mann neben mir fragte: “Warum steigen sie denn nicht ein?”

“Sie haben scheints eine kleine Angelegenheit zu regeln...da ist doch ein Müdel gestorben...deswegen Fragen sie irgendetwas per Telegramm. Der Polizeihauptmann sagt, er lasse sie nicht einsteigen, ohne dass sie die Antwort gegeben hätten. Jetzt werden sie wohl gleich einsteigen.”

Sie warteten neben der Tür, fast im Regen, traurig und ungeduldig. Sie hatten durcheinandergeworfenes Gepäck bei sich: 3,4 Koffer, eine kleine Holzschublade, die wie ein Koffer aussah, ein paar Körbe und eine Menge Taschen,

Einer von den Männer stand genau im Regen, die Hände in den Mantelta schen; mit seinen ungeschnittenen Haaren, die bloss noch auf dem Hinterkopf übriggeblieben waren, sah er alt und elen aus.

In seinem Gehabe war etwas, das zeigen sollte, dass er Elend ertrug, ohne sich etwas daraus zu machen.

Er versuchte trotz seines zerissenen Hemdes, seiner zerdrückten Kravatte, seiner Müdigkeit, die ihm ins Gesicht geschrieben war und nach einem sauberen Bad, einem warmen Zimmer, einem weichen Bett und drei Tagen Schlaf verlangte, die Möglichkeit und Lässigkeit einer künstlerischen Aufmachung und des Künstlerlebens und den Stolz eines Intellektuellen, der mit dem Schicksal nicht fertig geworden war, zu befahren.

Neben ihm stand auch ein Mann, jünger als er, von athletischer Gestalt, der dabei war, etwas zu essen. Es waren drei Frauen in der Gesellschaft.⁴

KAYNAK METNİN GÜNÜMÜZ DİLİÇİ ÇEVİRİ ÖNERİSİ

⁵ Hava yağmurluydu. Tren ara sıra şiddetli sağanakların arasından geçiyor, pencere camlarına, vagonların üstüne ve yanlarına dakikalarca yağmur çarpiyordu, bazen su serpintilerinin içeriye girdiği bile oluyordu. Sonra bu şiddet duruyor, gök biraz yukarıya çekiliyor, yüksekte açık mavi, adeta ay parçası bir çiçek gibi tepemizde duruyor, o zaman manzara gülüyor, ışıkla karışan ıslaklık, içimize bir nevi yenileşmiş dünya hissini yayıyordu. Sonra yine simsiyah bir bulut dünyasına girerek yine ıslanıyor, yine ince ağların içine hapsediliyor, bir tabiat ortasında seyahat ettiğimizi unutuyorduk.

¹ Fevzi paşa İstasyonuna geldiğimiz zaman yağmur şiddetli bir şekilde yağıyordu. İsteksiz denilebilecek şekilde, fakat yine yağıyordu. Tren de sadece can sıkıntısı olan yağmur burada gerçek bir sefaletti. İstasyonun önü kalabalıktı. Eloğlu'ndan gelen küçük tren buraya bir yığın kalabalık bırakmıştı. Renkli gömlekli, beyaz pantolonlu veya bol, geniş pantolonlu bir yığın köylü kimi saçak altlarına sığınmış, ellerinde birkaç yufka, karşı taraftan gelecek treni ¹ kleyerek karınlarını doyuruyorlardı. İçli bulgur köftesi, haşlanmış yumurta, gözlemeyle krep siyah undan yapılmış tatlı (un helvası) satan, “su” diye bağırarak satıcılar, trenin pençelerinden eş dost arayan, yiyecek sepeti uzatan bir yığın daha halk vardı. Hepsini iç içe idiler. Üçüncü ¹ ilimin vagonları, kapılarına kadar doluydu. Her ne olursa olsun bir şekilde gitmek isteyen yolcular pencerelerden içeriye girmeye çalışıyorlardı. Bizim vagon birinci ve ikinci sınıf yolcularındı. Bu, bölge hatlarında kullanılan şekilde tek bir salondur. Tekrar içeriye giren jandarma çavuşu bize “sanatçılardan başka binecek kimse yok” dedi.

Sanatçılar dediği, iki hafta önce bulunduğum ilçeye gelen belediyenin karşısındaki تنها yerdeki kahvede dört gece oyun verdikten sonra turnelerine devam eden trup (tiyatro topluluğu) olacaktı. Yanındaki neden binmiyorlar diye sordu. Küçük bir tutumları varmış...” Ölen kız vardı ya... Onun için telgrafla bir şey sorularmış. Jandarma Kumandanı, cevabını vermeden bindirme ¹ diyor... Şimdi neredeyse binerler. Genç çavuşun bu beraberlikten memnun olduğu belliydi. Pencereye yaklaşarak eliyle bize oldukları yeri gösterdi. Kapının yanında, hemen hemen yağmur altında üzüntülü ve sabırsız bekliyorlardı. Yanlarında üst üste birikmiş üç, dört

⁴ “Bir Tren Yolculuğu” adlı metnin erek dil Almancaya çevirisi Irene Konakçı tarafından yapılmıştır.

1

bavul, manevra sandıklarına benzeyen küçük tahta bir çekmece, birkaç sepet ve bir yığın çanta vardı. Erkeklerden biri, tam yağmurun altında, iki eli mantosunun cebinde, yalnız başının arka tarafında kalmış tıraşsız saçları, ihtiyar ve zavallı çehresiyle ayakta duruyordu. Bu halinde, sefaletini fark etmeden taşıdığını göstermeye çalışan bir şey vardı. Yırtık gömleğini, buruşuk boyun bağına, yüzünden akan ve temiz bir hamam sıcak bir oda, yumuşak bir yatak, üç gün uyku isteyen yorgunluğa rağmen sanatkarca giyinmenin ve yaşamının ihmal ve gevşekliğini, kaderle mücadelesinde başarılı olmamış aydın adamın gururunu korumaya çalışıyordu. Yanında ondan daha genç, pehlivan yapılı bir erkek, yine ayakta bir şeyler yiyordu. Yolcuların arasında üç kadın vardı.⁵

4. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Kaynak metinde geçmiş zamanda kullanılan Türkçe diline ait dilsel ifadeler bulunmaktadır. Bu sebeple günümüz okur kitlesine uygun diliçi çevirisi yapılarak günümüze yeniden çevirisi uyarlanmıştır. Tarihsel süreçteki dil kullanım değişiklikleri sebebiyle metinler bazen diliçi çeviri yapılması zorunludur. Bunun sebebi olarak da dilin devingen, canlı sürekli değişim ve gelişim içerisinde olmasıdır. Tarihsel sürece bağlı olarak kullanılan dil değiştiği için yeni neslin metinleri anlayabilmesi adına yeniden metinlerin ele alınması gerekmektedir. Bu bağlamda bu çalışma da kaynak metnin diliçi çevirisinin yapılması açısından yapılan gerekçeyi ispatlar niteliktedir. Tarihsel süreçteki dil kullanım değişiklikleri sebebiyle metinler bazen diliçi çeviri yapılması zorunludur. Bunun sebebi olarak da dilin devingen, canlı sürekli değişim ve gelişim içerisinde olmasıdır. Bazı durumlarda ise tarihsel sürece bağlı olarak kullanılan dil değiştiği için yeni okur kitlesinin metinleri anlayabilmesi adına yeniden çevirilerin yapılması gerekmektedir.

Kaynak metindeki “fistan; gömlek, şalvar; geniş pantolon, behemal; her ne olursa olsun, kaygana; krep, banliyö; bu bölge hatlarında, evvel; önce, biçare; üzgün, muafaza; koruma” gibi kelimeler diliçi çeviriyle günümüz okurlarına yeniden sunulmuştur ve kelime dönüşümleri saptanmıştır. Bu çalışmada geçmiş tarihli bir kaynak metnin erek dile çevrilmeden önce günümüz dil kullanımlarına uygun bir şekilde diliçi çevirisi yapılarak erek metne çevrilmesi gerektiği vurgusu ön planda tutulmuştur. Bu bağlamda çalışmada çevirilerde kullanılan kelimelerin dönemsel kullanım farklılıklarının olabileceği ve bu hususun da çeviri yaparken göz önünde bulundurulması gerektiği için çalışma önemli ve değerli görülmüştür.

Geçmiş tarihten günümüze kadar dilin değişimini etkileyen birçok faktör; kültür, dil etkileşimleri, geleneklerin değişimi, çağ değişimi, teknoloji vb. vardır. Kültüre ve tarihsel sürece bağlı olarak da dilsel ifadeler değişime uğramaktadır. Bu faktörlerde göz önünde bulundurularak değişen çağın dil gereklilikleri ile beraber diliçi çevirisi yapılarak erek dilde yeniden metin ortaya konulmalıdır.

⁵ Çalışmada yapılan kaynak dilin dil içi çevirisi araştırmacı tarafından yapılmıştır.

Dilin zaman içerisindeki değişimine bağlı olarak dilin değişen anlamlarından dolayı metinlerin yeniden çevirilerinin yapılması bir gereklilik haline dönüşmüştür. Çalışmada geçmiş tarihli bir kaynak metnin bir taraftan erek dile çevrilmeden önce günümüz dil kullanımlarına uygun bir şekilde dili çevirisi yapılmış, diğer taraftan ise kaynak metnin geçmiş tarihli erek dil çeviri metni günümüz dil kullanımına göre yeniden özgün diline çevrilmiştir. Sonuç itibarıyla Almancadan Türkçeye yapılan çeviri metnin yeniden çevirisi ile kaynak metnin dili çevirisinin aynı olduğu/olması gerektiği saptanmıştır.

Çalışmada da görüldüğü üzere geçmiş zamanlarda yazılan metinlerin çevirilerinin olması, bu tarihi metinleri günümüz diline aktarmada çevirmene kolaylık sağlamaktadır. Bu bağlamda dilin zaman içerisindeki değişimine bağlı olarak dilin değişen anlamlarından dolayı metinlerin yeniden özgün dillerine çevrilmesi veya dili çevirilerinin yapılması anlaşılabilirlik açısından bir gereklilik haline dönüşmüştür.

6

KAYNAKÇA

Akalın, R. ve Gündoğdu, M. (2011). Akademik Çeviri Eğitiminin Temel İlkeleri Üzerine Düşünceler: Uygulanan Ders İzlenimleri Bağlamında Hedefler ve Beklentiler. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 79-93.

6

Akalın, R. (2016). Akademik Çeviri Eğitimi Açısından Çeviri Edinci Kavramı ve İçerimleri. *Diyalog Interkulturelle Zeitschrift Für Germanistik*, 4(2), 56-65.

7

Akalın, R. (2017). Kuram-Uygulama Denkleminde Akademik Çeviri Eğitiminin Konumu. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 7 (14), 35-45.

22

Aksoy, B. N. (2002). Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

2

Berk, Ö. (2012). Dili Çeviriler ve Mai ve Siyah. *Dilbilim*, 14, 139-149.

2

Çetiner, O. Ve Haldan, A. (2020). Kalıplaşmış İfadelerin Görsellerle Anlatılması Üzerine Bir Uygulama Örneği. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(8), 235-236.

2

Er, O.K. (2006). Yabancı Dil Öğretim Programlarında Kültürün Etkileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39(1), 1-14.

Göçer, A. (2012). Dil-kültür ilişkisi ve etkileşimi üzerine. *Türk Dili*.

Güzel, B. (2021). Çeviri Eğitimi Araştırmaları. Aykut Haldan (Ed.) *Uluslararası Bilimsel Araştırma Kitabı*. Edirne: Trakya Üniversitesi Yayını.

8

Konu, M. M. (2019). Çeviri Edimine Dilbilimsel Açından Uygulamalı Bir Yaklaşım. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 6, 500-516.

2

Haldan, A. (2018). Skopos Kuramı, Çeviri Edinci ve Çeviribilim Öğrencilerinin Teknoloji Kullanımları Üzerine Bir Değerlendirme. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 101-112.

20

Taş, S. (2015). Yeniden Çevirilerin Kaynak Metne Dönüşü: Fahrenheit 451'in Farklı Çevirileri. *International Journal of Social Science*, 37, 387-398.

Zeytinkaya, D. (2018). Erek Odaklı Çeviri Kuramları Işığında Dili Çeviri Örneği. *Social Sciences. (ICOSS Social Conference)*, 117.

Çevrimiçi Kaynaklar

26

<https://sozluk.gov.tr>

<https://tdk.gov.tr/wp-content/uploads/2012/11/14.pdf>

<http://www.retranslation-conference.boun.edu.tr/konferans.html>

33%

SIMILARITY INDEX

PRIMARY SOURCES

1	1000kitap.com Internet	620 words — 14%
2	dergipark.org.tr Internet	124 words — 3%
3	www.nedir.org Internet	110 words — 2%
4	www.retranslation-conference.boun.edu.tr Internet	84 words — 2%
5	edebiyatcumhuriyeti.blogspot.com Internet	66 words — 1%
6	af4659f8-23cc-4dca-82f4-b70e77a82a53.filesusr.com Internet	50 words — 1%
7	acikerisim.sakarya.edu.tr Internet	49 words — 1%
8	www.researchgate.net Internet	43 words — 1%
9	www.jasstudies.com Internet	37 words — 1%
10	doczz.net Internet	

32 words — 1%

11 openaccess.mevlana.edu.tr:8080
Internet

32 words — 1%

12 bccabe38-a5ce-4482-964d-
2c4c9b023c94.filesusr.com
Internet

27 words — 1%

13 deedergisi.org
Internet

24 words — 1%

14 paperity.org
Internet

24 words — 1%

15 dspace.gazi.edu.tr
Internet

23 words — 1%

16 nek.istanbul.edu.tr:4444
Internet

20 words — < 1%

17 mafiadoc.com
Internet

18 words — < 1%

18 www.scribd.com
Internet

17 words — < 1%

19 ijlet.com
Internet

15 words — < 1%

20 TAŞ, Seda. "BİN DOKUZ YÜZ SEKSEN DÖRT'TE
(1949) "YENİSÖYLEM" ADLI DİL KULLANIMININ
"YENİDEN ÇEVİRİ" UYGULAMALARINA YANSIMALARI", Erzincan
Üniv. Fen Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bl., 2015.
Publications

13 words — < 1%

21	www.acarindex.com Internet	12 words — < 1%
22	mjh.akdeniz.edu.tr Internet	11 words — < 1%
23	earsiv.atauni.edu.tr Internet	10 words — < 1%
24	JALE GÜL ÇORUK. "ÇEVİRİDE KÜLTÜREL AKTARIM SORUNU: KARAMAZOV KARDEŞLER ÖRNEĞİ", <i>Journal of International Social Research</i> , 2016 Crossref	9 words — < 1%
25	periodicos.ufpe.br Internet	9 words — < 1%
26	www.paradigmaakademiyayinlari.com Internet	9 words — < 1%
27	adscriptum.blogspot.com Internet	8 words — < 1%
28	livrozilla.com Internet	8 words — < 1%
29	manualzz.com Internet	8 words — < 1%

EXCLUDE QUOTES OFF
EXCLUDE BIBLIOGRAPHY OFF

EXCLUDE MATCHES OFF